

Arbeidsplaatsen & explosieveiligheid

Zin en onzin over de ATEX 137

N.J. KUIPER

Directeur SPM managementadvies BV
te Breda. Informatie en contact:
nkuipe@spm-advies.nl of
www.spm-advies.nl

Werkgevers van organisaties die werken in omgevingen met explosiegevaar, hebben nog tot 1 juli de tijd om ervoor te zorgen dat hun arbeidsplaatsen aan de ATEX 137 richtlijn voldoen. Dat betekent onder andere dat zij het explosierisico moeten beoordelen en een explosie-veiligheidsdocument moeten opstellen. Wat komt daar allemaal bij kijken?

Nog krap drie maandjes slapen en het is zo ver. Vanaf 1 juli moeten alle arbeidsplaatsen in omgevingen met mogelijk explosiegevaar voldoen aan de bepalingen van de ATEX 137 richtlijn. Dus ook arbeidsplaatsen die vóór 1 juli 2003 al bestonden. Daarmee is de ATEX 137 niet langer meer alleen van toepassing op arbeidsplaatsen die sinds 1 juli 2003 in gebruik zijn genomen of gewijzigd.

De ATEX 137 is een aanvulling op de ATEX 95. De richtlijn schrijft voor hoe omgevingen waar het gevaar van explosies dreigt, moeten worden opgedeeld in gevarenczones en hoe er veilig kan worden gewerkt. Onder andere verplicht zij werkgevers tot het beoordelen van explosierisico's en het opstellen en voortdurend actualiseren van een zogenaamd explosie-veiligheidsdocument. De ATEX 137 is geïmplementeerd in het wijzigingsbesluit Arbeidsomstandighedenbesluit.

In de praktijk hebben werkgevers soms moeite om aan de bepalingen van de ATEX 137 te voldoen. Concreet spelen de volgende vragen.

Maakt het explosie-veiligheidsdocument onderdeel uit van de RI&E?

Volgens het Arbobesluit worden in de RI&E alle risico's in verband met arbeidsomstandigheden beoordeeld en vastgelegd, dus ook explosierisico's. De ATEX-richtlijn schrijft voor dat de explosierisico's worden beoordeeld en vastgelegd in het zogenaamde 'explosie-veiligheidsdocument'. In het Arbobesluit staat niet expliciet dat dit document onderdeel moet zijn van de RI&E. Dit betekent dat in de RI&E kan worden volstaan met de constatering dat er risico's bestaan, waarna verwezen kan worden naar het explosie-veiligheidsdocument. Meer hoeft in de RI&E niet te gebeuren.

Bij een eventuele controle van de Arbeidsinspectie kan zowel de RI&E als het explosie-veiligheidsdocument worden overgelegd, waarmee de werkgever voldoet aan zijn wettelijke verplichting. Met de combinatie van explosie-veiligheidsdocument en RI&E (met constatering van de risico's en verwijzing naar het document) komt de werkgever ook tegemoet aan de mogelijke eisen van verzekeringsmaatschappijen, die in toenemende mate bedrijven inhoudelijk toetsen op hun RI&E's.

Kan het bedrijf zelf het explosie-veiligheidsdocument opstellen?

Om aan te tonen dat wordt voldaan aan de ATEX-richtlijn, moet een werkgever een explosie-veiligheidsdocument opstellen, met daarin:

- » de mogelijke explosierisico's binnen het bedrijf;
- » de indeling in risicozones;
- » de technische, organisatorische en andere maatregelen die zijn getroffen.

Veel commerciële adviesorganen, zoals arbodiensten en adviesbureaus, beweren of suggereren dat een explosie-veiligheidsdocument moet zijn opgesteld en goedgekeurd door 'gecertificeerde veiligheidskundigen' en andere 'materiedeskundigen'. Werkgevers worden veelvuldig door dergelijke bedrijven benaderd om vooral door hen het werk te laten doen. Op zich is dat gedrag begrijpelijk, maar het heeft geen wettelijke basis.

In de praktijk kunnen veel organisaties zelf een explosie-veiligheidsdocument opstellen. Dat is vooral een kwestie van slim en handig omgaan met informatie die vaak op de een of andere manier al binnen een bedrijf aanwezig is. De benodigde gegevens zijn te vinden in bedrijfsprocedures, voorschriften, veiligheidsprotocollen, noodplannen en productiegegevens.

Het enige waarbij organisaties mogelijk specialistisch advies nodig kunnen hebben is:

- » het inventariseren en beoordelen van de explosierisico's en de indeling in zones;
- » het beoordelen of bestaande apparatuur geschikt is voor het gebruik in zones;
- » het geven van een eindoordeel over de kwaliteit van het explosie-veiligheidsdocument (bijvoorbeeld een goedkeurende of conformiteitsverklaring).

Moet risicozonering altijd volgens de NPR 7910 worden uitgevoerd?

Daar waar in de organisatie explosierisico's zijn geïdentificeerd, moet een indeling plaatsvinden in zones. De zone-indeling beschreven in de ATEX-richtlijn vindt plaats op basis van niet-gekwantificeerde terminologie, zoals 'voortdurend, gedurende lange perioden, herhaaldelijk' of 'onder normaal bedrijf waarschijnlijk af en toe aanwezig'. In Nederland is die terminologie verder geconcretiseerd in twee aanvullende praktijkrichtlijnen, de NPR 7910-1: de gevarenczone-indeling voor gasontploffingsgevaar en de NPR 7910-2: de gevarenczone-indeling voor stofontploffingsgevaar. Deze NPR's gaan strikt – en soms star – om met zone-indelingen. Werken volgens beide NPR's kan daardoor consequenties hebben voor de aanwezige apparaten en installaties. Meer pragmatische oplossingen zijn echter ook mogelijk, zónder dat dit ten koste gaat van de veiligheid. Werkgevers zijn dan ook niet verplicht om met de NPR's te werken. Wel moeten zij kunnen aantonen dat hun zonering veilig is.

Moeten apparatuur en installaties zijn gekeurd volgens ATEX 95?

Het gebruik van arbeidsmiddelen, zoals apparatuur en installaties, in ruimten waar explosierisico's kunnen zijn, is aan strenge regels gebonden. Nieuwe apparatuur – van ná 30 juni 2003 – dient ATEX 95 gecertificeerd te zijn. Dit is aantoonbaar te maken met een ATEX-keuringscertificaat, afgegeven door een onafhankelijke keuringsinstantie.

Bestaande apparatuur moet natuurlijk wel explosie-veilig zijn, maar hoeft niet voorzien te zijn van een ATEX-95 keur. De plicht beperkt zich tot het aantonen van de veiligheid van bestaande arbeidsmiddelen die in een zone met explosierisico's staan.

Het is aan de werkgever om te (laten) beoordelen of de bestaande apparatuur daadwerkelijk veilig is. Hij kan deze beoordeling uitvoeren met gezond verstand, eventueel ondersteund door een specialist.

Wat zijn de gevolgen voor bestaande bedrijfsvoorschriften en -procedures?

De ATEX-137 vereist organisatorische maatregelen om explosierisico's te voorkomen, te beheersen en te beperken. Onder organisatorische maatregelen vallen een actief preventiebeleid, opleiding en training, communicatie, procedures en veiligheidsinstructies, onderhoud, bedrijfsnoodplan et cetera. Veel van deze regelingen en afspraken hebben de meeste bedrijven al op een of andere manier vastgelegd, bijvoorbeeld met betrekking tot de arbeidsomstandigheden of het milieu. Implementatie van de voor ATEX 137 vereiste maatregelen kan daardoor eenvoudig worden uitgevoerd. Ook hoeft in grote lijnen geen nieuw handboek of procedureboek te worden opgesteld.

MISVERSTAND

De eisen van de ATEX-137 lijken voor veel werkgevers een nieuw en onbekend terrein. Zij moeten een inspanning leveren, zonder dat zij precies weten hoe ze precies aan de eisen kunnen voldoen. In de praktijk kunnen organisaties echter veel meer zelf doen dan gedacht, en hoeven ze lang niet altijd een extern adviesbureau of arbodienst in te schakelen. Doordat ze kosten besparen. Daarnaast heerst het misverstand dat het explosie-veiligheidsdocument door 'gecertificeerde veiligheidskundigen', al dan niet in dienst van een arbodienst moet zijn opgesteld én goedgekeurd. Want dit is feitelijk nergens vastgelegd.

Of een organisatie voldoet aan de ATEX-richtlijnen bepaalt uiteindelijk de Arbeidsinspectie. De werkgever heeft echter vrijheid om op zijn eigen manier aan de eisen van de richtlijnen te voldoen. In een aantal gevallen kan het raadzaam zijn om een adviseur 'over de schouders mee te laten kijken, of een conformiteitsverklaring af te laten geven door een onafhankelijk keuringsinstituut, zoals TÜV Nederland. Een dergelijke goedkeurende verklaring is dan een bevestiging van de eigen aanpak, in lijn met de ATEX-wetgeving.

MEER INFO

De Europese Commissie heeft twee ATEX-leidraden gepubliceerd met toelichting en interpretaties van de richtlijn. De documenten mogen echter niet worden beschouwd als wettelijk bindende interpretaties van de richtlijn. De leidraden zijn te vinden op internet: http://europa.eu.int/comm/enterprise/atex/guide/guide_nl.pdf (ATEX 95) en <http://europa.eu.int/eur-lex/nl/com/cnc/2003/act0515nlb1/1.pdf> (ATEX 137). Raadpleeg <http://www.euronorm.net/content/template2.php?itemID=1800> voor een algemene inleiding en links.